

Valsts vides dienests

LIKUMDOŠANAS PRIEKŠLIKUMI ILGTSPĒJĪGAI BIOGĀZES RAŽOŠANAI UN DIGESTĀTA APSAIMNIEKOŠANAI

WP T1. D.2.3.2.

VALSTS VIDES DIENESTS

28.07.2022.

European Union

European Regional
Development Fund

SATURS

IEVADS	2
1. ESOŠĀ SITUĀCIJA.....	2
2. LIKUMDOŠANAS PRIEKŠLIKUMI ILGTSPĒJĪGAS BIOGĀZES RAŽOŠANAI	3
2.1. Izejvielu sagatavošana un uzglabāšana	3
2.2. Digestāta krātuvju konstrukcijas.....	5
2.3. Digestāta iestrāde	6
2.4. Ūdensteču un augsnes preventīvas aizsardzības plānošanas pasākumi	6
2.5. Citi likumdošanas priekšlikumi	7
1. pielikums.....	9

IEVADS

Šie priekšlikumi ir projekta aktivitāšu rezultāts T1.2.3.2. projekta “Ilgtspējīga biogāze” (“Sustainable biogas”) ietvaros, kura mērķis ir veicināt biogāzes ražošanas ilgtspējību, ņemot vērā, ka klimatam draudzīgas biogāzes ražošana var izraisīt barības vielu noplūdes ūdenstecēs, ja izejvielu, digestāta un notekūdeņu apsaimniekošana nav rūpīgi plānota. Eiropas Savienības (ES) Interreg Central Baltic programmas finansētā projekta “Ilgtspējīga biogāze” mērķis ir veicināt ilgtspējīgu biogāzes nozares attīstību, ņemot vērā ūdensteču un Baltijas jūras aizsardzību. Projektu īsteno Džona Nurminena fonds, ELY centrs Somijas dienvidrietumos, Somijas Biocikla un biogāzes asociācija, Latvijas Valsts vides dienests un Latvijas Biogāzes asociācija.

Ilgtspējīgas biogāzes ražošanas jēdziens sevī ietver plašas bioloģisko atkritumu vai atlikumu pārstrādes iespējas apkārtējai videi drošā veidā, kur zemākas vērtības izejvielām pārstrādes rezultātā tiek sniegta pievienotā vērtība, rezultātā ražojot augiem vieglāk pārstrādājamu mēslojumu, videi draudzīgu elektrību, siltumu un transporta degvielu publiskam sektoram, tādējādi sniedzot būtisku ieguldījumu emisiju samazināšanā un ilgtspējīgā resursu izmantošanā.

Lai nodrošinātu biogāzes sektora ilgtspēju kopumā un tā darbību atbilstoši aprites ekonomikas principiem, ir būtiski izveidot atbilstošu likumdošanas ietvaru biogāzes nozares darbības (izejvielu uzglabāšana, digestāta krātuvju konstrukcijas, digestāta krātuvju lielums, digestāta iestrāde u.c.) regulēšanai. Korekti izveidots likumdošanas satvars ir noteicošais faktors gan kvalitatīvu piesārņojošās darbības atļauju, tehnisko noteikumu sagatavošanai, gan videi draudzīgai, stabilai un efektīvai biogāzes staciju darbībai biomasu atlikumu pārstrādē enerģijā un mēslojumā.

1. ESOŠĀ SITUĀCIJA

Biogāzes ražošanas ietekmi uz vidi raksturo apstrādātās biomasas un iegūtā digestāta apjomi un digestātā esošo barības vielu kvalitatīvie rādītāji. Projekta “Ilgtspējīga biogāze” ietvaros tika veikta 14 biogāzes staciju apsekošana Zemgales reģionā, kā arī 8 citos Latvijas reģionos esošo biogāzes staciju apsekošana, kuras rezultātā tika ievākti dati par augu barības vielu (slāpekļa, fosfora un kālija) saturu ievades biomasās un izvades fermentācijas atliekās (digestātā). Latvijā 2020. gadā 47 biogāzes stacijās saražoja 1.53 milj. tonnas digestāta, kas saturēja 2.94 tūkst. tonnu fosfora pentoksīda jeb 1.280 t fosfora tīrvielas.

Zemgales reģionā, kas ir īpaši jutīga teritorija (ĪJT), 14 biogāzes stacijās saražoja 515.8 tūkst. tonnas digestāta, kas saturēja 616 tonnu fosfora pentoksīda un 2.58 tūkst. tonnu slāpekļa.¹

Vides piesārņojuma riski rodas visā biogāzes ražošanas ciklā, sākot no izejvielu sagatavošanas un uzglabāšanas un beidzot ar digestāta iestrādi augsnē. Biogāzes ražošanas bāzes tehnoloģiskās iekārtas (fermentācijas iekārtas, digestāta krātuves) pamatā ir iegādātas Eiropas Savienības valstīs un pamatā atbilst Eiropas Savienības (ES) likumdošanas nosacījumiem attiecībā uz vides aizsardzību no notecēm un iespējamo noteču gruntsūdeņos monitoringu.

Savukārt ar biogāzes staciju ekspluatāciju netieši saistītās iekārtas (izejvielu sagatavošanas, pirmapstrādes, uzglabāšanas iekārtas, piemēram, skābbarības krātuves) ir veidotas atbilstoši spēkā esošiem, nereti novecojušiem Latvijas likumdošanas aktiem, kas neparedz obligātu noteču no izejvielām savākšanu un gruntsūdeņu monitoringa aprīkojuma uzstādīšanu pie izejvielu krātuvēm.

Industriāla apjoma biomasu sagatavošana biogāzes ražotnēs rada vides piesārņojuma riskus. Piemēram, biogāzes stacijā ar elektrisko jaudu 1 MW nepieciešams sagatavot, atkarībā no pielietojamā substrāta sastāva, no 20 - 70 tūkst. t izejvielu gadā. Būtisku vides piesārņojuma risku rada skābbarības (dabīgi konservēta zaļmasa) plašā izmantošana biogāzes stacijās, kas Zemgales reģionā sastādīja 168 tūkst. tonnas jeb 33.6% no ievades biomasām 2020. gadā.

Lai samazinātu piesārņojumu ar nitrātiem, Padomes Direktīvā (91/676/EEK) ir paredzēts dalībvalstīm izstrādāt noteikumus kūtsmēsļu glabātuvju ietilpībai un konstrukcijai, lai novērstu ūdens piesārņojumu, kas rodas, ja šķidrumi, kas satur kūtsmēslus, un notekūdeņi no tādiem augu izcelsmes materiāliem kā skābbarība izplūst un iesūcas gruntsūdeņos un virszemes ūdeņos².

Ziņojuma mērķis ir sniegt situācijas biogāzes nozarē izvērtējumu un izveidot priekšlikumus likumdošanas aktu papildinājumiem vai grozījumiem, kas sekmē ilgtspējīgu biogāzes ražošanu un augu barības vielu apsaimniekošanu biogāzes stacijās.

2. LIKUMDOŠANAS PRIEKŠLIKUMI ILGTSPĒJĪGAS BIOGĀZES RAŽOŠANAI

Noteiktās vides piesārņojuma problēmas, kas saistītas ar likumdošanas nepilnībām, un atbilstošie priekšlikumi likumdošanas izmaiņām ir balstītas uz projekta gaitā iegūto informāciju, tostarp uz biogāzes staciju darbības analīzi, piemērojamo likumdošanas aktu analīzi un uzkrāto pieredzi vides aizsardzības institūcijās un biogāzes nozarē.

2.1. Izejvielu sagatavošana un uzglabāšana

Pamatojums likumdošanas grozījumiem izejvielu sagatavošanā un uzglabāšanā:

Industriāla apjoma lauksaimniecības biomasu apjoma sagatavošana, pirmapstrāde, tostarp skābbarības ražošana, un uzglabāšana biogāzes stacijās rada būtiskus vides piesārņojuma riskus. Piemēram, ja biogāzes stacijai ar elektrisko jaudu 1 MW nepieciešams sagatavot līdz 20 tūkst. tonnu skābbarības gadā. Skābbarība kā konservēta izejviela ir viens no efektīvākajiem veidiem biogāzes stacijas nepārtrauktas un stabilas darbības nodrošināšanā visa gada griezumā. Piemēram, vienā biogāzes stacijā Zemgales reģionā

¹ D.2.1.1. Nutrient management at biogas plants in Latvia, Latvian State Environmental Services (30.07.2021.), Sustainable biogas project. https://sustainablebiogas.eu/wp-content/uploads/2021/09/WP2_D2.1.1-Project_Report_LATVIA_EN_30-07-2021_FINAL.pdf

² Nitrātu direktīva (91/676/EEK). <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:31991L0676&from=EN>

2020. gadā tika sagatavots vidēji 11.7 tūkst. tonnu skābbarības, kas potenciāli vidē var radīt vairāk kā 400 tonnu skābbarības sulas noplūdes.

Noteču no izejvielām savākšana ir tikai daļēji ierobežota ar attiecīgajiem Ministru kabineta (MK) noteikumiem³, jo vienlaikus ar stacionārām, pareizi aprīkotām skābbarības krātuvēm tiek pieļauta arī skābbarības īslaicīga (līdz 1 gada periodam) uzglabāšana vienkāršotas konstrukcijas lauka (ārpus novietnes) krātuvēs, kurām noteču savākšanas sistēmas nav paredzētas. Šo krātuvju pamatņu konstrukcija nav piemērota mobilās tehnikas iedarbībai un tādējādi skābbarības sagatavošanā, uzglabāšanā un izņemšanā rodas būtisks noteču risks gruntsūdeņos un ūdenstecēs.

Arī likumdošanas prasības lauka (ārpus novietnes) skābbarības krātuvēm, kas paredzētas ilgstošai skābbarības uzglabāšanai (ilgākai par gadu), nav noformulētas precīzi, jo nenosaka noteču savākšanas sistēmu ierīkošanu kā nepārprotami obligātu prasību.

Gruntsūdeņu kvalitātes monitorings kā obligāts ir noteikts digestāta krātuvēm un anaerobās fermentācijas tvertnēm, bet likumdošanā nav paredzēts gruntsūdeņu monitorings pie izejvielu, tostarp, skābbarības, krātuvēm, kas padara gruntsūdeņu piesārņojumu ar noplūdēm no izejvielām nekontrolējamu. Arī virsūdeņu kvalitātes monitoringa un kontroles prasības ir nepietiekamas ūdensteču aizsardzībai pret skābbarības sulas noplūdēm.

MK noteikumu nr. 829 "Īpašās prasības piesārņojošo darbību veikšanai dzīvnieku novietnēs" 5. punkts⁴ nosaka, ka, ja kūtsmēsli tiek uzglabāti vai reģenerēti, vai apstrādāti pie citas personas, tad tai ir jāievēro šie noteikumi par uzglabāšanu un jāsaņem no VVD tehniskie noteikumi ar atļauju veikt piesārņojošo darbību lauksaimniecības nozarē, un jāreģistrē darbība lauksaimniecības nozarē.

Taču, attiecībā uz citiem operatoriem, noteikumi par biogāzes staciju un tās apsaimniekotajām izejvielām, kā arī radīto digestātu, nepastāv un šeit būtu jāpaplašina noteikumu tvērums.

Piezīme. Normatīvie akti, kuru skartu izmaiņas: MK noteikumi nr. 829 "Īpašās prasības piesārņojošo darbību veikšanai dzīvnieku novietnēs".

Priekšlikumi izmaiņām normatīvajos aktos:

- precizēt normatīvā akta (MK noteikumi nr. 829) nosaukumu, nosakot, ka normatīvā akta nosaukums ir "Īpašās prasības piesārņojošo darbību veikšanai dzīvnieku novietnēs un biogāzes ražotnēs, kurās kā izejviela tiek izmantota kūtsmēsli, augu biomasa, notekūdeņu attīrīšanas iekārtu dūņas un citi organiskie atkritumi" vai nosakot saīsinātu nosaukumu, piemēram, "Īpašās prasības piesārņojošo darbību veikšanai dzīvnieku novietnēs un biogāzes ražotnēs";
- izstrādāt stingrākas prasības biogāzes iekārtu izejvielu krātuvju konstrukcijām un uzglabāšanas nosacījumiem, nosakot, ka izejvielas, no kurām var veidoties noteces, jāuzglabā tikai krātuvēs ar šķidrums necaurlaidīgu pamatni, kas ir izturīgas pret izejvielu ķīmisko ietekmi, mobilās tehnikas ietekmi un ir aprīkotas ar sistēmu noteču uztveršanai un novadīšanai tvertnē(-s);
- skābbarības gatavošanai un uzglabāšanai biogāzes stacijās atļaut izmantot tikai stacionāras skābbarības krātuves, kas aprīkotas ar noteču savākšanas un uzkrāšanas sistēmu;
- lai nepieļautu nekontrolētu barības vielu noplūdi un samazinātu smaku emisijas vēja, lietus un temperatūras iedarbībā, kaudzēs uzglabājamai biomasai ir:
 - ✓ obligāta skābbarības stirpu noseģšana (hermetizācija) ar skābekli necaurlaidošu materiālu, piemēram, ar skābekļa barjeras plēvi;

³ MK Nr. 829 (23.12.2014.) "Īpašās prasības piesārņojošo darbību veikšanai dzīvnieku novietnēs". <https://likumi.lv/ta/en/en/id/271374>

⁴ MK Nr. 829 (23.12.2014.) "Īpašās prasības piesārņojošo darbību veikšanai dzīvnieku novietnēs". <https://likumi.lv/ta/en/en/id/271374>

- ✓ obligāta izejvielu, no kurām var veidoties piesārņojošas noteces, tostarp, pakaišu kūtsmēsli, organisko pārtikas atkritumu, notekūdeņu dūņu, digestāta cietās frakcijas kaudžu nosegšana ar pārsegu vai jumtu;
- ✓ vēlama izejvielu, no kurām neveidojas piesārņojošas noteces, tostarp, salmu, granulētas biomasas, mežsaimniecības un kokapstrādes atlikumu kaudžu pārsegšana vai cita veida aizsardzība pret nokrišņu ietekmi;
- likumdošanā pastiprināt prasību biogāzes stacijas operatoram nepārtraukti uzturēt darba kārtībā izejvielu uzglabāšanas laukumus, digestāta krātuves un noteču novadišanas un monitoringa sistēmas, nodrošinot to konstrukciju regulāru apsekošanu, tīrīšanu un labošanu, ja nepieciešams;
- noteikt prasību biogāzes ražotņu izejvielu krātuvēm, īpaši skābbarības krātuvēm, regulāri veikt pazemes ūdeņu un virszemes ūdeņu monitoringu, noteikt paraugu ņemšanas biežumu un monitoringa rezultātu ziņošanas kārtību.

2.2. Digestāta krātuvju konstrukcijas

Pamatojums likumdošanas grozījumiem digestāta uzglabāšanā:

Nepieciešams samazināt iespējamo kaitējumu apkārtējai videi, kas rodas barības vielu noplūžu rezultātā, piemēram no pārpildītām digestāta krātuvēm, kā arī amonjaka un citu gāzu emisiju rezultātā, paredzot palielinātu digestāta krātuvju ietilpību un stingrākas prasības digestāta krātuvju pārsegumu materiāliem un emisiju ierobežošanas sistēmām.

Digestāta krātuvju minimālā ietilpība, nodrošinot digestāta uzglabāšanu 7 mēnešus (krātuvēm ierīkotām līdz 2015. gadam) un 8 mēnešus (krātuvēm ierīkotām pēc 2015. gada 7. janvāra⁵) ir nepietiekama, jo nereti dabas apstākļi (ziemas sezona, mitruma režīms) nepieļauj savlaicīgu digestāta krātuvju iztukšošanu. Bez tam precīzās lauksaimniecības metožu arvien straujāka ienākšana praksē nosaka nepieciešamību ap 80% digestāta iestrādāt pavasara sezonā, īpaši uz augošiem kultūraugiem, ko nodrošinātu krātuves ietilpības palielināšana līdz 10 mēnešu uzglabāšanas periodam. Biogāzes stacijas nepārtrauktas darbības nodrošināšanai esošo krātuvju rekonstrukcijas vietā ieteicama papildkrātuvju ierīkošana, tostarp ārpus biogāzes ražotnes tuvu iestrādes platībām, izveidojot cauruļvadu sistēmu šķidrās separētās digestāta frakcijas (vai digestāta) transportēšanai uz papildkrātuvēm.

*Priekšlikumi izmaiņām normatīvajos aktos **digestāta uzglabāšanā**:*

- papildināt MK noteikumu 829 "Īpašās prasības piesārņojošo darbību veikšanai dzīvnieku novietnēs" 3. punktu, iekļaujot tajā digestāta un barības vielu termina skaidrojumu;
- noteikt palielinātu digestāta krātuvju summāro ietilpību, kas (kopā ar papildkrātuvēm un tālāk nododamo digestātu, par ko ir noslēgti līgumi) atbilst 10 mēnešu uzglabāšanai no jauna izbūvējamās vai rekonstruējamās biogāzes ražotnēs;
- noteikt pārejas periodu, piemēram, 3 gadu periodu, papildkrātuvju ierīkošanai pārējām biogāzes stacijām, lai nodrošinātu, ka pēc pārejas perioda visās biogāzes stacijās digestāta krātuvju summārā ietilpība (kopā ar papildkrātuvēm un tālāk nododamo digestātu, par ko ir noslēgti līgumi) atbilst 10 mēnešu uzglabāšanai;
- no jauna ierīkojamām vai rekonstruējamām biogāzes ražotņu digestāta krātuvēm noteikt obligātu digestāta krātuvju, tai skaitā lagūnu, pārsegšanu ar gāzu barjeras materiālu un izdalīto gāzu savākšanas un izmantošanas sistēmu;

⁵ MK Nr. 829 (23.12.2014.) "Īpašās prasības piesārņojošo darbību veikšanai dzīvnieku novietnēs". <https://likumi.lv/ta/en/en/id/271374>

- izstrādāt un iekļaut normatīvajos aktos minimālās prasības digestāta papildkrātuvju, tostarp ārpus ražotnes ierīkoto papildkrātuvju konstrukcijai un ekspluatācijai.

Piezīme. Normatīvie akti, kurus skartu izmaiņas: MK noteikumi nr. 829 "Īpašās prasības piesārņojošo darbību veikšanai dzīvnieku novietnēs".

2.3. Digestāta iestrāde

Nepieciešams nodrošināt digestāta plānotu un savlaicīgu iestrādi atbilstoši kultūraugu vajadzībai, kas var mazināt augu barības vielu difūzo emisiju gaisā, augsnē un gruntsūdeņos.

Priekšlikumi izmaiņām normatīvajos aktos:

- digestāta izkļiedes laikā apkārtējās vides temperatūra nepārsniedz 25 °C;
- papildināt noteikumus⁶ ar prasību par atļautajām digestāta iestrādes tehnoloģijām, nosakot, ka ūdensteču un dabas liegumu aizsargjoslu tiešā tuvumā nav izmantojama digestāta vienlaidu izkļiede uz lauka virsmas, bet ir atļauta digestāta lentveida iestrāde uz augsnes virsmas, vai tā tieša iestrāde augsnē (ņemot vērā tehnoloģiju straujo attīstību, atbildīgajām institūcijām regulāri jāseko līdzi nepieciešamībai atjaunot noteikumu aktuālo redakciju);
- noteikumus papildināt ar punktu, ka digestāta un kūtsmēslu uzskaitē tiek izveidota elektroniska uzskaites sistēma, kurā tiek uzskaitīti apjomi un mērķa saimniecības, tādējādi nodrošinot efektīvu digestāta plūsmas izsekošanu un plānošanu. Dati tiek saglabāti vismaz 5 gadus, lai tas saskan ar mēslošanas plānu glabāšanas termiņu;
- MK nr. 829 6.6. apakšpunktā noteiktie skābbarības sulas iestrādes laiki (skābbarības sulu neizkļiedē uz lauka laikposmā no 1. decembra līdz 1. martam, kā arī uz sasalušas, pārmitras vai sniega klātas augsnes) jāpielīdzina esošajiem digestāta un kūtsmēslu iestrādes laikiem. Pārskatāmā laikā būtu jāaizliedz tīras skābbarības sulas iestrāde augsnē, pieļaujot tikai tās iestrādi maisījumā ar citiem mēslojuma veidiem, tostarp ar kūtsmēsliem, digestātu;
- atsevišķi izdalīt prasības, kas jāievēro digestāta, seperēta digestāta cietās frakcijas un seperēta digestāta šķidrās frakcijas uzglabāšanai, transportēšanai un iestrādei, tostarp nosakot zinātniski pamatotus ierobežojumus seperēta digestāta šķidrās frakcijas un neseperēta digestāta maksimālajam transportēšanas attālumam līdz iestrādes vietai.

2.4. Ūdensteču un augsnes preventīvas aizsardzības plānošanas pasākumi

Nepieciešams rūpīgi plānot biogāzes ražotņu darbību, lai izstrādātu kvalitatīvas piesārņojošās darbības atļaujas, kurās noteikto darbības ierobežojumu un nosacījumu kopums, ieskaitot gruntsūdeņu un virsūdeņu monitoringu, nodrošinātu, ka barības vielu noplūžu un emisiju ietekme uz vidi ir atbilstoša esošajiem normatīviem visā paredzētajā ekspluatācijas periodā konkrētajā teritorijā.

Priekšlikumi izmaiņām normatīvajos aktos:

- normatīvajos aktos paredzēt, ka biogāzes ražotņu vides piesārņojuma kopējais risks jeb eitroficējošā ietekme tiek izteikta ar vienotu, normatīvos pieņemtu lielumu - cilvēkekvivalentu skaitu⁷, un kas tiek pieņemts kā pamata kritērijs biogāzes stacijas projektēšanas, izbūves un ekspluatācijas posmos, tostarp sākotnējā ietekmes uz vidi novērtējumā (SIVN), ietekmes uz vidi novērtējumā (IVN), kā arī tehniskajos noteikumos, būvatļaujās un piesārņojošās darbības atļaujās, ieskaitot monitoringa un pārbaužu apjoma un biežuma noteikšanu ekspluatācijas procesā;

⁶ MK Nr. 834 (23.12.2014.) "Prasības ūdens, augsnes un gaisa aizsardzībai no lauksaimnieciskās darbības izraisīta piesārņojuma". <https://likumi.lv/ta/id/271376-prasibas-udens-augsnes-un-gaisa-aizsardzibai-no-lauksaimnieciskas-darbibas-izraisita-piesarņojuma>

⁷ MK Nr. 34 (22.01.2002.) "Noteikumi par piesārņojošo vielu emisiju ūdenī". <https://likumi.lv/ta/en/en/id/58276>

- noteikt, ka vides piesārņojuma riska novērtējumā izmantojamais cilvēkekivalentu skaits aprēķināms kā katras atsevišķās izejvielas, digestāta un piesārņojošās darbības radītā potenciālo vides piesārņojuma riska (tostarp, skābbarības gatavošana, uzglabāšana, kūtsmēslu, digestāta apsaimniekošana, digestāta žāvēšanas, digestāta produktu gatavošana u.c.) kopsumma;
- normatīvajos aktos precizēt, ka cilvēkekivalentu skaits izmantojams arī kā kritērijs biogāzes ražotnes piesārņojošās darbības kategorijas noteikšanai, tostarp attiecināms arī uz biogāzes stacijām, kas bāzējas vienīgi uz augu izejvielu izmantošanu biogāzes ražošanai;
- jaunu biogāzes staciju novietojuma plānošanas procesā reģionālās plānošanas iestādēm ņemt vērā iespējamo biogāzes tuvumā esošo lauksaimniecības platību piesārņojumu ar barības vielām, īpaši ar fosforu, kā arī sniegt atbilstošus atzinumus par izvēlētās ražotnes atrašanās vietas un saražotā digestāta iestrādes platību pietiekamību IVN, būvatļauju un piesārņojošās darbības atļauju izstrādātājiem, preventīvi nepieļaujot pārmērīgu barības vielu uzkrāšanos augsnē visā paredzētajā biogāzes ražotnes ekspluatācijas laikā (ārvalstu, piemēram, Somijas pieredze norāda uz pārāk lielu fosfora saturu augsnē atsevišķu biogāzes staciju apkārtnē, kas daļēji radies biogāzes ražotnes lokācijas plānošanas nepilnību rezultātā);
- biogāzes ražotņu piesārņojošās darbības atļaujās noteikt adekvātu gruntsūdeņu un virszemes ūdeņu monitoringa veidu un biežumu katram piesārņojuma avotam, ieskaitot skābbarības tranšejas (kaudzes), pamatojoties uz noteiktā piesārņojuma potenciālo ūdensteču eitrofikācijas riska līmeni, kas noteikts ar vienoto kritēriju - cilvēkekivalentu skaitu⁸;
- vides kontroles institūcijām biogāzes ražotnes ekspluatācijas procesā, pamatojoties uz pārkāpumu biežumu, apsekošanas un/vai monitoringa datiem, uzlikt operatoram par pienākumu veikt biežāku, salīdzinot ar atļaujā noteikto, virsūdeņu analīzi vai monitoringu, un/vai uzlikt par pienākumu veikt papildu monitoringu, piemēram, ņemot vienu paraugu augštecē un otru lejtecē no biogāzes stacijas;
- noteikt pienākumu biogāzes operatoriem veikt regulārus gāzu (metāna, amonjaka) emisiju no fermenteriem un digestāta krātuvēm mērījumus un operatīvi novērst atklātos norobežojošo konstrukciju bojājumus (priekšlikuma realizācijai var būt nepieciešams finansiāls atbalsts un pārejas periods).

Piezīme. Normatīvie akti, kuru skartu izmaiņas: MK noteikumi Nr. 34 (22.01.2002.) "Noteikumi par piesārņojošo vielu emisiju ūdenī" un MK noteikumi Nr. 1082 (30.11.2010.) "Kārtība, kādā piesakāmas A, B un C kategorijas piesārņojošās darbības un izsniedzamas atļaujas A un B kategorijas piesārņojošo darbību veikšanai".

2.5. Citi likumdošanas priekšlikumi

Biogāzes nozares tālākai attīstībai nepieciešama jauna likumdošanas iniciatīva, jo, mainoties biogāzes ražošanas jēdziena tvērumam un svarīgumam, rodas nepieciešamība pēc jauna, pārskatāma un konsolidēta normatīva.

Priekšlikumi izmaiņām normatīvajos aktos:

Biogāzes un biometāna ražošanas tālākai attīstībai nepieciešams izstrādāt vai precizēt šādus atsevišķus normatīvus:

- ilgtspējīgu biogāzes ražotņu darbības nosacījumu un kritēriju izstrāde, tostarp, reģionālo attīstības plānu pilnveidošanai un realizācijai;
- normatīvs, kas nosaka reģionālās attīstības plānošanas institūciju noteicošo lomu biogāzes ražotņu paredzētā izvietojuma, apstrādes jaudas, biomasu resursu un citu faktoru izvērtējumā, lai nodrošinātu ilgtspējīgu barības vielu izmantošanu plānošanas reģiona mērogā;

⁸ MK Nr. 34 (22.01.2002.) "Noteikumi par piesārņojošo vielu emisiju ūdenī". <https://likumi.lv/ta/en/en/id/58276>

- normatīvi pieļaujamajam izejvielu un digestāta transportēšanas attālumam (no ilgtspējības viedokļa);
- nosacījumi specifisku izejvielu (šķiroti pārtikas atkritumi, bioloģiski noārdāmais iepakojums u.c.) pārvadāšanai un izmantošanai;
- nosacījumi digestāta kvalitātes nodrošināšanai;
- normatīvi digestāta produktu kvalitātes sistēmas ieviešanai;
- normatīvi biogāzes nozares personāla kvalifikācijas paaugstināšanai, piemēram, biogāzes operatoru apmācību/sertifikācijas sistēmas izveide;
- informatīvi materiāli par labākajām izmantojamām tehnoloģijām un labās prakses piemēriem biogāzes sektorā (līdzīgi kā izveidotais informatīvais materiāls par kūtsmēslu apsaimniekošanas praksi⁹).

Atsevišķi konkrēti priekšlikumi Ministru kabineta (MK) noteikumu grozījumiem ir sniegti pielikumā.

⁹ HOW TO MAKE THE MOST OF MANURE? Handbook on good manure management practices. <https://zemniekusaeima.lv/wp-content/uploads/2019/09/ROKASGR%C4%80MATA.pdf>

1. PIELIKUMS

Priekšlikumi Ministru kabineta (MK) noteikumu grozījumiem barības vielu pārvaldības uzlabošanā biogāzes stacijās

Grozāmais MK noteikumu punkts	Esošā redakcija	Grozītā redakcija	Piezīmes
MK Nr. 829, 6.3. punkts	uzglabājot skābbarību kaudzē uz lauka, zem kaudzes ieklāj plēvi vai absorbējoša materiāla slāni. Ieklāto plēvi savieno ar kaudzei pārklāto plēvi vai kaudzi nosedz ar absorbējoša materiāla slāni; uzglabājot skābbarību kaudzē uz lauka, zem kaudzes ieklāj plēvi vai absorbējoša materiāla slāni. Ieklāto plēvi savieno ar kaudzei pārklāto plēvi vai kaudzi nosedz ar absorbējoša materiāla slāni;	uzglabājot skābbarību (izņemot skābbarību biogāzes ražošanai) kaudzē uz lauka, zem kaudzes ieklāj plēvi vai absorbējoša materiāla slāni. Ieklāto plēvi savieno ar kaudzei pārklāto plēvi vai kaudzi nosedz ar absorbējoša materiāla slāni;	leteikums: ievērojot uz lauka glabātās skābbarības augsto vides piesārņojuma risku, ieteicams svītrot MK noteikumu Nr. 829. 6.3., 6.4. un 6.5. punktus.
MK Nr. 829, 6.6. punkts	skābbarības sulu neizklidē uz lauka laikposmā no 1. decembra līdz 1. martam, kā arī uz sasalušas, pārmitras vai sniega klātas augsnes.	skābbarības sulu neizklidē uz lauka laikposmā no 20. oktobra līdz 15. martam, kā arī uz sasalušas, pārmitras vai sniega klātas augsnes.	Likumdošanas aktu harmonizācijai MK noteikumu Nr. 834, 6.1. punktu groza šādi: " laikposmā no 20. oktobra līdz 15. martam neizklidē skābbarības sulu, nekāda veida kūtsmēslus un fermentācijas atliekas, bet zālājiem - no 5. novembra līdz 15. martam"
MK Nr. 834, 3.3.8. punkts	"būvējot jaunu vai pārbūvējot krātuvi fermentācijas atlieku uzglabāšanai, paredz, ka tās tilpums nodrošina fermentācijas atlieku uzkrāšanu vismaz astoņus mēnešus	"būvējot jaunu vai pārbūvējot esošu krātuvi, un veidojot papildkrātuves fermentācijas atlieku uzglabāšanai, paredzēt, ka to kopējais tilpums nodrošina fermentācijas atlieku uzkrāšanu vismaz desmit mēnešus"	Nodrošina fermentācijas atlieku uzkrāšanu vismaz 10 mēn. kopā ar līgumiem par uzglabāšanu citur

MK Nr. 834, 3.3.7. punkts	rudenī šķidros kūtsmēslus, vircu un fermentācijas atliekas (izņemot separētu fermentācijas atlieku cieta frakciju) pamatmēslojumā lieto tikai kopā ar augu pēcplaujas atliekām (rugājiem, sasmalcinātiem salmiem, zālāju sakņu masu), iestrādājot tās augsnē ar lobīšanu, aršanu vai citu līdzvērtīgu metodi;	rudenī skābbarības sulu , šķidros kūtsmēslus, vircu un fermentācijas atliekas (izņemot separētu fermentācijas atlieku cieta frakciju) pamatmēslojumā lieto tikai kopā ar augu pēcplaujas atliekām (rugājiem, sasmalcinātiem salmiem, zālāju sakņu masu), iestrādājot tās augsnē ar lobīšanu, aršanu vai citu līdzvērtīgu metodi;	Skābbarības sulu pirms iestrādes vēlams pievienot (līdz 15%) šķidrmēsliem vai fermentācijas atliekām
MK Nr. 834, 3.3.6. punkts	“pakaišu kūtsmēslus un fermentācijas atliekas (izņemot separētu fermentācijas atlieku šķidro frakciju) pēc izkliešanas iestrādā augsnē 24 stundu laikā, bet šķidros kūtsmēslus, vircu un separētu fermentācijas atlieku šķidro frakciju - 12 stundu laikā. Šķidros kūtsmēslus, vircu un fermentācijas atliekas (izņemot separētu fermentācijas atlieku cieta frakciju) neiestrādā augsnē, ja tos lieto kā papildmēslojumu: “	“pakaišu kūtsmēslus un fermentācijas atliekas (izņemot separētu fermentācijas atlieku šķidro frakciju) pēc izkliešanas iestrādā augsnē 6 stundu laikā, bet šķidros kūtsmēslus, vircu un separētu fermentācijas atlieku šķidro frakciju - 3 stundu laikā. Šķidros kūtsmēslus, vircu un fermentācijas atliekas (izņemot separētu fermentācijas atlieku cieta frakciju) neiestrādā augsnē, ja tos lieto kā papildmēslojumu: “	
MK Nr. 829, 16. punkts	Projektējot jaunu lagūnas tipa krātuvi, paredz ierīkot seklo gruntsūdeņu kvalitātes novērošanas (monitoringa) sistēmu. Gruntsūdeņu iespējamās plūsmas virzienā, bet ne tālāk kā 10 metrus no krātuves ierīko vismaz vienu urbumu ar filtru vienu līdz trīs metrus dziļāk par krātuves pamatni.	Projektējot jaunu skābbarības tranšeju vai lagūnas tipa digestāta krātuvi, paredz ierīkot seklo gruntsūdeņu kvalitātes novērošanas (monitoringa) sistēmu. Gruntsūdeņu iespējamās plūsmas virzienā, bet ne tālāk kā 10 metrus no krātuves ierīko vismaz vienu urbumu ar filtru vienu līdz trīs metrus dziļāk par krātuves pamatni.	

sustainablebiogas.eu

KONTAKTI: HARDIJS VERBELIS,
VALSTS VIDES DIENESTS

hardijs.verbelis@vvd.gov.lv

Projekta "Ilgtspējīga biogāze" ietvaros biogāzes sektoru pārstāvošās organizācijas un dažādas ieinteresētajām pusēm meklēja risinājumus, lai samazinātu barības vielu noplūdi visā biogāzes ražošanas ķēdē: no izejvielu apstrādes līdz ražošanai un ar barības vielām bagāta digestāta drošai izmantošanai.

Projekta aktivitāšu rezultātā secināts, ka biogāzes ražošanā ir rūpīgi jāapsver ilgtspējīga barības vielu apsaimniekošana. Plānojot, sniedzot darbības atļaujas un ekspluatējot biogāzes iekārtas ir jāņem vērā reģionālā barības vielu bilance, izejvielu un digestāta uzglabāšanas vietām jābūt atbilstošām, un digestāta izmantošanai jābalstās uz augu vajadzībām.

Nepieciešama pārstrādāto barības vielu kvalitātes uzlabošana un jāveicina to izmantošana. Turklāt jāturpina daļēji pretrunīgā notekūdeņu dūņu apsaimniekošanas mērķu saskaņošana - piesārņojuma novēršana, barības vielu pārstrāde un klimata pārmaiņu mazināšana.

ES Interreg Centrālās Baltijas programmas finansēto projektu īstenoja Džona Nurminena fonds, ELY centrs Somijas dienvidrietumiem, Somijas Biocikla un biogāzes asociācija, Latvijas Valsts vides dienests un Latvijas Biogāzes asociācija.